

Programplan 2013–2018

Program
Velferd, arbeidsliv og migrasjon – VAM II

Programplan 2013 - 2018

**Program
Velferd, arbeidsliv og migrasjon - VAM II**

© **Norges forskningsråd 2013**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag: Design et cetera AS
Foto/ill. omslagsside: Shutterstock
Trykk: Allkopi
Opplag: 100

Oslo, 16. oktober 2013
ISBN 978-82-12-03246-0 (Trykk)
ISBN 978-82-12-03247-7 (pdf)

Program for forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon – VAM II

Innhold:

1 SAMMENDRAG	1
2 BAKGRUNN	1
2.1 STRATEGISKE PERSPEKTIVER.....	1
2.2 FORSKNINGSGRUNNLAG OG -ERFARINGER	2
3. MÅL FOR PROGRAMMET	3
3.1 HOVEDMÅL.....	3
3.2 FORSKNINGENS DELMÅL.....	3
3.2.1 <i>Teoretisk og metodisk mangfold</i>	3
3.2.2 <i>Internasjonalisering</i>	3
3.2.3 <i>Bruk av forskning: Formidling og dialog med omverdenen</i>	4
4 PRIORITERTE FORSKNINGSSOMRÅDER	4
4.1 OVERORDNEDE PERSPEKTIVER	4
4.2 TEMATISKE OMRÅDER.....	4
4.2.1 <i>Oppslutning og bærekraft</i>	5
4.2.2 <i>Politikkens prosesser, legitimitet og normative grunnlag</i>	5
4.2.3 <i>Verdiskaping, arbeidsmarkedet og arbeidslivets organisering</i>	6
4.2.4 <i>Produksjon, kvalitet og effekt av velferdstjenester</i>	7
4.2.5 <i>Sosial ulikhet og inkludering</i>	8
4.2.6 <i>Migrasjon, integrering og transnasjonale relasjoner</i>	8
4.2.7 <i>Familieliv - relasjon til velferdssamfunn og arbeidsliv</i>	9
4.2.8 <i>Barn og unges oppvekstvilkår</i>	9
4.3. STRATEGISKE PRIORITERINGER	11
6 KOMMUNIKASJON: PUBLISERING OG FORMIDLING	12
7 BUDSJETT	14
8 GRENSEFLATER OG SAMARBEID MED ANDRE	14
9 ORGANISERING	15
9.1. PROGRAMSTYRE	15
9.2 BRUKERFORUM	16

1 Sammendrag

En grunnleggende utfordring i årene framover er det norske velferdssamfunnets økonomiske og sosiale bærekraft. Norge har høy velstand, gode levekår, høy yrkesdeltakelse og godt utbygde velferdsordninger. Demografiske endringer, økt geografisk mobilitet og migrasjon bidrar til større sosial og kulturell heterogenitet. En vesentlig større andel av befolkningen blir eldre samtidig som andelen yngre blir færre. Kunnskap om endringene vil gjøre samfunnet bedre i stand til å møte utfordringene. Utfordringene strekker seg fra verdiskapning og arbeidsliv til familie og sivilsamfunn og velferdens og tjenesteytingens organisering og kvalitet.

Det er store og komplekse samfunnsutfordringer som forskningen fra programmet skal bidra med kunnskap om. Inklusjon og eksklusjon er sentrale perspektiver. Forskningen under programmets brede temaområder skal beskrive og analysere tilstanden, de relevante utviklingstrekkene, og søke å gripe mekanismene som driver utviklingen på de aktuelle områdene. Det er viktig med ny kunnskap og syntetisering av eksisterende kunnskap om velferdssamfunnets mekanismer, strukturer, aktører og virkemidler under nye rammebetingelser.

Forskningen i VAM skal kjennetegnes av høy kvalitet. Den skal være empirisk forankret og teoretisk reflektert, kompetansebyggende, kritisk, politikkorientert og brukerrelevant. Det etterspørres analyser som binder sammen områder som tradisjonelt er delt institusjonelt og sektorielt, samtidig som forskningen skal bidra til handlingsgrunnlaget på viktige samfunnsområder.

Programplanen er justert, og hovedtrekkene i innholdet fra den første utgaven for perioden 2009-2012 er beholdt. Den tematiske bredden er den samme, selv om det nå er færre temaområder. Endringene er gjort ut fra et behov for å oppdatere og å klargjøre hva som skal være mål, tematisk innretning og virkemidler for en ny programperiode.

2 Bakgrunn

2.1 Strategiske perspektiver

I regjeringens Forskningsmelding *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (St.meld. nr 18, 2012–2013) videreføres *Velferd* i bred forstand som et av hovedinnsatsområdene for norsk forskning. Samordningen av velferdsforskning, arbeidslivsforskningen og forskningen om migrasjon og etniske relasjoner framheves i meldingen som et bidrag til å få en mer koordinert forskningsinnsats på feltet. VAM er Forskningsrådets største og viktigste forskningssatsing på det brede velferdsområdet, og programmet skal bidra til innsikt om forutsetningene for et bærekraftig velferdssamfunn. Det er budsjettet med vel 960 mill. kr fordelt over ti år, noe som gir gode muligheter til å bygge opp en bred prosjektportefølje og en tilsvarende kompetanse i forskningsmiljøene. I den første programperioden er det fordelt 440 mill. kr gjennom seks utlysninger.

Forskningsmeldingen viser til evalueringen av Forskningsrådet (2012) hvor det fremheves at det er behov for økt kvalitet og fornyelse i det norske forskningssystemet. Videre blir det vist til at programmene skal bidra til løsning på store og komplekse samfunnsutfordringer: *Norges forskningsråd må påse at programorganiseringen ikke gir barrierer mot fag, fagmiljøer eller viktige forskerinitiativer.* Blant tiltakene som blir foreslått for fornyelse og kvalitet er:

- gi unge forskertalentene attraktive vilkår tidlig i karrieren
- gi yngre forskere muligheten til å lede forskergrupper
- stimulere til tverrfaglighet

Videre påpekes det i meldingen at det er viktig at norske forskere ikke blir marginaliserte fra de internasjonale forskningsaktivitetene. Det er altså viktig å øke ambisjonene om internasjonalt samarbeid i norsk velferds-, arbeidslivs- og migrasjonsforskning for at kvaliteten og kapasiteten skal bli bedre.

Handlingsrettet samfunnsforskning favner vidt og har mange brukere og interessenter. Forvaltningen på alle nivåer, samt politiske, profesjons- og interesseorganisasjoner vil være viktige interessenter og brukere av forskningens resultater. Å bidra til en styrket brukerinteresse og -kompetanse vil være viktig for å realisere programmets mål. Samtidig vil Forskningsrådet sikre at forskningskvaliteten holder mål. Det er forutsetningen for at forskning, samfunn og næringsliv skal kunne videreutvikles og konkurrere i en mer globalisert verden.

2.2 Forskningsgrunnlag og -erfaringer

Et planutvalg som ble oppnevnt i 2007, leverte i september 2008 rapporten *Forskning og framtid – et kunnskapsgrunnlag for forskning om arbeid, velferd og migrasjon.* Som grunnleggende perspektiver for forskningen trakk utvalget fram *inkludering, ekskludering og velferdssamfunnets økonomiske, sosiale og normative bærekraft.* Denne rapporten, mange høringsuttalelser og forskningsbehovene som de forutgående programmene på velferds-, arbeidslivs- og migrasjonsområdet pekte på, var en del av grunnlaget for VAMs første programplan. Programplanen var bred og tok opp i seg temaer som ble vurdert som både aktuelle og forholdsvis varige da den første programplanen ble skrevet, våren og sommeren 2009. Det skal fortsatt være bredde i tematikken i VAMs andre periode.

Halvveis i programperioden ble det utarbeidet en porteføljeanalyse og en midtveisrapport.¹ Porteføljeanalysen viser at mange prosjekter kobler flere forskningstemaer. Sentrale temaer for forskningsprosjektene er yrkesliv og verdiskaping, inkludering og ekskludering, samt familieliv og yrkesliv. Samtidig er dette viktige problemstillinger også framover som kan belyses på ulike måter.

Porteføljeanalysen viser at mange av prosjektene er flerfaglige, har rekrutteringsstillinger og planlegger bruk av mange ulike typer data. Programmet synes å ha fått flere prosjekter til å bruke registerdata og koble ulike typer data. VAM er på god vei til å nå ambisjonene fra den første programplanen om økt tverrfaglighet og samarbeid mellom flere institusjoner og fag.

Videre planlegger mange av prosjektene internasjonalt samarbeid. Det er imidlertid stor variasjon i hva det internasjonale samarbeidet innebærer i de enkelte prosjektene. En kartlegging av den samlede velferdsforskning i Norge viser også at bare tre prosent av

---

¹ Begge rapportene er tilgjengelige på www.forskningsradet.no/vam

forskningsfinansieringen kommer fra utenlandske kilder.² VAM-programmet har en oppgave med å koordinere programmets aktiviteter med internasjonale aktiviteter, samt å stimulere forskningsmiljøene på feltet til å bli mer aktive, f.eks. når det gjelder EUs kommende rammeprogram Horizon 2020.

3. Mål for programmet

3.1 Hovedmål

VAM skal gi ny kunnskap av høy vitenskapelig kvalitet om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser.

Programmet skal bidra til å videreutvikle velferdssamfunnet, gjennom å stimulere til og utvikle:

- Forskning som er empirisk forankret, teoretisk reflektert og metodisk solid
- Forskning som utvikler nye perspektiver, både når det gjelder tverr- og flerfaglighet, teoretisk rammeverk og empiriske metoder
- Forskning som er internasjonalt orientert og komparativ
- Forskning som bidrar til langsiktig kunnskapsoppbygging for politikkutvikling og forvaltning

3.2 Forskningens delmål

Programmets hovedmål operasjonaliseres med delmål i punktene nedenfor.

3.2.1 Teoretisk og metodisk mangfold

VAM har som mål å støtte forskning av høy vitenskapelig kvalitet som har et bredt spekter av faglige og teoretiske perspektiver, og som forholder seg kritisk og utviklende til disse. For å få til dette vil programmet:

- Støtte forskning som bruker flere typer data
- Styrke forskning som kobler kvalitative og kvantitative metoder
- Styrke forskning som bruker registerdata
- Stimulere forskning som bidrar til å utvikle modeller og nye teoretiske perspektiver
- Støtte tverr- og flerfaglig forskning

3.2.2 Internasjonalisering

For å oppnå kvalitet og relevans i forskningen, vil programmet styrke det internasjonale forsknings samarbeidet og stimulere til en generell internasjonalisering av forskningsagendaen på programmets områder ved å:

- Stimulere til forskning som utvikler reelt internasjonalt forskningssamarbeid
- Stimulere til flere komparative studier på internasjonalt og nordisk nivå
- Bidra til å øke antallet norske forskere og miljøer på VAM-feltet med finansiering fra internasjonale finansieringskilder

---

² Sundnes, Blystad, Aksnes og Solberg (2013): *Velferdsforskning i Norge 2011*, NIFU-rapport 15/13

3.2.3 Bruk av forskning: Formidling og dialog med omverdenen

VAM skal bidra til en langsiktig kunnskapsbygging for politikktutvikling på sitt område. Vitenskapelig publisering, ikke minst i internasjonale tidsskrifter, er en måte å oppnå kvalitet på. Programmet vil bidra til en informert offentlig, demokratisk debatt om velferd, arbeidsliv, integrering, migrasjon og andre aspekter ved velferdssamfunnets utvikling. For å realisere dette vil programmet:

- Legge til rette for økt vitenskapelig publisering nasjonalt og internasjonalt
- Stimulere til bruker- og allmennrettet formidling, og legge til rette for at forskningen blir debattert, formidlet og anvendt
- Høre relevante samfunnsaktører i viktige programstrategiske prosesser
- Ta initiativ til synteser og oppsummeringer av eksisterende forskning nasjonalt og internasjonalt

4 Prioriterte forskningsområder

4.1 Overordnede perspektiver

En grunnleggende utfordring i årene framover er det norske velferdssamfunnets økonomiske og sosiale bærekraft. Norge har høy velstand, gode levekår, høy yrkesdeltakelse og godt utbygde velferdsordninger. Framover vil vi få økt forsørgerbyrde ved at færre skal forsørge flere. Demografiske endringer, høy geografisk mobilitet og migrasjon over landegrensene, bidrar til større sosial og kulturell *heterogenitet*. Utfordringene strekker seg over ulike nivåer og områder, fra verdiskapning, yrkesdeltakelse og arbeidsliv til familie og sivilsamfunn og velferdens og tjenesteytingens virkemidler, organisering og kvalitet. Det er viktig å få kunnskap om forholdet mellom politikk, virkemidler og resultater.

Forskningen i programmet skal ha som mål å bidra til forståelse av helheten og å søke ny viten og innsikt på empirisk forbundne områder. Programmet vil legge vekt på at forskningsprosjekter søker å analysere:

- Tilstanden på de aktuelle områdene
- Relevante utviklingstrekk på de aktuelle områdene
- Mekanismer som driver utviklingen

Dette kan for eksempel dreie seg om omfang og utviklingstrekk av et fenomen på makronivå og mekanismer som virker handlingsdrivende på institusjons- og individnivå. Analyser av grupper og individers *inkludering og eksklusjon* på samfunnets ulike arenaer og på ulike nivåer, samt relasjoner mellom *majoritet og minoritet* er helt sentrale i forståelsen av tilstand, utviklingstrekk og mekanismer. *Kjønnsperspektiver* og særlig implikasjoner av kjønnsrolleendringer for familiens, arbeidsmarkedets og samfunnets generelle funksjonsevne er viktige perspektiver i forskningen.

4.2 Tematiske områder

Programmet vil prioritere forskning som aktivt forholder seg til de overordnede perspektivene. Nedenfor illustreres disse gjennom en beskrivelse av sentrale forskningsområder. Selv om temaene nedenfor beskrives hver for seg, er det en intensjon at VAM-forskningen analyserer disse på tvers og i sammenheng. Det er viktig med bidrag fra

flere disipliner for å belyse komplekse samfunnsforhold, herunder perspektiver fra kultur- og humanistiske fag. Rekkefølgen av temaer er ikke en prioritering mellom de ulike temaområdene.

4.2.1 Oppslutning og bærekraft

De nordiske velferdsstatene er preget av høy tillit. Det vil si at borgere i de nordiske landene har tillit til sine medborgere, til myndigheter i landet og til de ytelsene og tjenestene som leveres. Dette handler om integrering og sosial sammenhengskraft.³ Analyser av betydningen av slike kjennetegn ved et samfunn generelt, og spesielt i Norge, hvor velferdsstatlige verdier og høy tillit eksisterer sammen med en sterk og tradisjonell nasjonalfølelse, kan gi ny kunnskap om velferdsstaten i lys av kulturell variasjon. Et spørsmål er hvordan en mer sammensatt befolkning med hensyn til livsstil, kultur, etnisitet og religion vil kunne påvirke oppslutningen om rådende verdier i samfunnet generelt og velferdsstaten spesielt.

Velstandsnivået i Norge er høyt. Spørsmålet er om velstand og rikdom driver fram endringer i verdisyn, selvforståelse og virker inn på oppslutningen om velferdsordningene. En nærmere forståelse av rikdommens paradokser og hvilke forventninger som stimuleres av den nordiske modellen kan bidra til å belyse mekanismene for oppslutning om eller motstand mot velferdsstaten.

Universelle velferdsordninger kan også utfordres i et samspill av transnasjonale livsformer, og endringer i økonomiske og demografiske rammevilkår. Målrettede velferdsordninger er mer kostnadseffektive på kort sikt, men det åpnes samtidig for negative effekter på lang sikt, slik at fattigdomsfeller kan oppstå sammen med sosial stigmatisering. Det er derfor viktig å undersøke holdninger som skaper endringspress på universelle ordninger og rettigheter. Det gjelder også hvilke velferdspolitiske resultater og effekter som endringer kan føre til, samt virkningen av økt valgfrihet for rollen til de kollektive institusjonene.

4.2.2 Politikens prosesser, legitimitet og normative grunnlag

Politikk baseres på verdier og ideologier og må håndtere spenninger og konflikter. Individuer og grupper kan i mange tilfeller ha ulike interesser. Det er relevant å studere hvordan velferds-, arbeidslivs- og migrasjonspolitikken utformes for å håndtere slike konflikter. Spesielt interessant er dette fordi innholdet i viktige verdier i det norske samfunnet som rettferdighet, solidaritet, likeverd og sosial likhet kan være i endring. Analyser av lover og offentlige dokumenter, medier, litteratur og andre tekster hvor verdier og interesser uttrykkes, formidles, formes og reproduseres kan gi nærmere innsikt i slike endringer over tid. Det er interessant å vite hvilke hensyn og motiver som står sentralt når befolkningen skal ta stilling til velferdspolitiske spørsmål. Verdier og normer kommer også til uttrykk i praksis, for eksempel gjennom forvaltnings- og domstolspraksis, og gjennom hvordan posisjoner, inntekt og andre goder i samfunnet fordeles.

Det er videre behov for kunnskap om grensdragninger og dynamikk mellom privat og offentlig ansvar, og mellom demokrati, rett og styring. En normativ innfallsvinkel kan bidra til å avklare verdihorisonter, dilemmaer og utfordringer når det gjelder spørsmål som rettferdig fordeling, likhet og universalisme i velferdsstaten, arbeidslinja og ulike tiltak legitimert av denne. Hvilke former for forpliktelser og idealer om medborgerskap tematiseres i forbindelse med velferdsstatens tilpasning til globalisering, kulturell pluralisme og økonomisk press?

---

³ Sosial Cohesion – begrep som kan forklare sosial tillit og sosial kapital

Nasjonal lovgivning og politikk utformes ikke i et vakuum, men er også underlagt en overnasjonal rettsliggjøring gjennom lover, direktiver, avtaler og konvensjoner. Programmet ønsker å få belyst hvilke konsekvenser slike internasjonale forpliktelser har for nasjonal politikktutvikling på feltet.

Den demografiske utviklingen med større kulturelt og religiøst mangfold og en stadig eldre befolkning påvirker også den politiske dagsordenen og den politiske dynamikken. Det er interessant å undersøke mediens rolle både som aktør og også mediens framstilling av den politiske offentlighet. Det samme gjelder hvordan mediene påvirker politisk kommunikasjon, demokrati og legitimering. Hvordan påvirker disse prosessene og dynamikkene utformingen av velferdspolitikken i bred forstand? Og hva er konsekvensene for ulike grupper i befolkningen? Særlig interessant er studier av mediens rolle for folks holdninger til velferdsstaten og politikkens sentrale mål.

4.2.3 Verdiskaping, arbeidsmarkedet og arbeidslivets organisering

Verdiskapingen i arbeids- og næringsliv er grunnlaget for velferdssamfunnets økonomiske bærekraft. Norges integrasjon i globale arbeids- og varemarked kan gjøre oss sårbare for internasjonale økonomiske kriser, særlig i Europa. Den økonomiske situasjonen i Europa påvirker etterspørselen etter norske varer og tjenester, og tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft. Det som kjennetegner den norske arbeidslivsmodellen er: høy grad av medvirkning, kollektive forhandlinger, trepartssamarbeid og sammenpresset lønnsstruktur. Det ønskes mer kunnskap om utviklingstrekk på arbeidsmarkedet og i arbeidslivet, også på bedriftsnivå. Det kan handle om hvordan økt konkurranse og migrasjon påvirker reguleringene i arbeidslivet og om det har konsekvenser for organiseringsgrad, arbeidsvilkår, lønnsutvikling og -forskjeller, og forsikringsordninger.

Den demografiske utviklingen har også betydning for sysselsetting og produktivitet. Med flere eldre, færre yngre og en mer sammensatt og økende befolkning er det behov for forskning om mekanismer som driver samfunnsutviklingen og skaper forutsetninger for et bærekraftig velferdssamfunn. Stigende alder og bedre helse gjør det mulig for flere å stå lengre i arbeid. Samtidig slutter noen grupper i arbeidslivet tidlig for å pensjonere seg på grunn av ulike former for utstøtning og dårlig helse. Spørsmålet er samtidig om økt velstand og god helse kan bidra til tidlig tilbaketreking fra arbeidslivet. Hva bidrar til at flere står lenger i arbeid? Hvordan og på hvilken måte spiller forhold på arbeidsplassen inn, og hvordan påvirker arbeidslivspolitikkk yrkesdeltakelse blant eldre

Kompetanse er viktig for å kunne være omstillingsdyktig og bidra til verdiskaping. Hva skal til for å ta vare på og investere i *humankapitalen*? En utfordring framover for det norske arbeidslivet vil også være å sikre god utnyttelse av arbeidskraften og hindre utstøtning og marginalisering. Det gjelder særlig å sikre en bedre inkludering av utsatte grupper og spesielt dem med nedsatt arbeidsevne. Arbeidsgiveres vilje og mulighet til å inkludere dem som står i en utsatt posisjon er aktuelt å studere nærmere. Analyser på bedrifts- og virksomhetsnivåer viktig for å forstå slike mekanismer, herunder hvordan dette er regulert gjennom lovgivning og hva det gir av handlingsrom.

Arbeidslivet i Norge er svært kjønnssegregert sammenlignet med andre europeiske land, og kvinner er sterkt overrepresentert blant deltidsarbeidende. Dette har effekter på produktivitet, verdiskaping og fordeling. VAM ønsker komparativ forskning og analyser av det kjønnssegregerte arbeidsmarkedet både i offentlig og privat sektor.

Virkningene av innvandring på arbeidsmarked og sysselsetting samt økonomi og lønnsutvikling på mikro-, meso- og makronivå er sentrale forskningsområder for VAM. Ett spørsmål er hvordan arbeidsinnvandring virker inn på lønn og sysselsetting. Et annet er hvordan planlegging av boligbehov og annen infrastruktur skal kunne ta hensyn til varierende innvandring. Det er behov for kunnskap om samspillet mellom lokale og regionale arbeidsmarkeder, om forholdene i offentlig og privat sektor, individens motivasjon og handlingsrom, og stønadsbruk.

Med utgangspunkt i arbeidslivets organisering er det behov for innsikt i hvilke prosesser og mekanismer som gjør bedrifter og virksomheter konkurransedyktige og innovative. Analyser av arbeidslivets organisering og om det har betydning for konkurranseevne og utflagging av virksomheter er interessant. Her kan også spørsmål om makt og avmakt komme inn som relevante studietema, bl.a. når det gjelder utviklingen av forholdet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere. Analyser av sentrale utviklingstrender i arbeidslivets organisering er sentralt, herunder utviklingen av forholdet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere og omfanget av ansettelses- og tilknytningsformer.

4.2.4 Produksjon, kvalitet og effekt av velferdstjenester

Velferdsmodellen omfatter en stor offentlig tjenestesektor som blant annet inneholder omsorgs- og tilsynsordninger for barn og eldre, arbeidsmarkedstjenester, barnevernstjenester, statlige og kommunale velferdstjenester og ulike økonomiske stønader. Velferdsordningene sørger for en økonomisk forsikring for dem som ikke kan være i ordinært lønnsarbeid eller som er arbeidssøkende. Den demografiske utviklingen gir nye utfordringer for offentlige, frivillige og private velferdsprodusenter i tida framover. Vi trenger analyser av politikken for velferdsordningene, drivkreftene bak utviklingen av ulike ordninger, og endringer og tilpasninger over tid. Vi trenger internasjonalekomparative studier fordi disse gir muligheter til å se på individuelle tilpasninger og effekter under ulike velferdsregimer. Aktuelle studieområder er hensynet til legitimitet og tillit for politikernes spillerom og forvaltningens implementering av velferdspolitiske reformer. Det er behov for analyser av beslutningsprosessene bak velferdsordningene og hvordan ulike offentlige ytelser og tjenester ses i forhold til hverandre. Videre er det vesentlig å få kunnskap om kvaliteten på tjenestene og om de har den tilsiktede effekt på individ- og samfunnsnivå.

Ny kunnskap om hvordan tjenestene organiseres i lys av målet om å bidra til utjevning er relevant. Det er et viktig prinsipp at velferdstjenestene skal være tilpasset lokale forhold, samtidig som geografisk tilhørighet ikke skal være avgjørende for hvilke tjenester man har tilgang til. Forskning kan belyse slike og andre utfordringer og dilemmaer som kan oppstå når kommunen som en helt sentral tjenesteutvikler og -yter får ansvar for flere oppgaver sett i lys av økonomiske og strukturelle rammebetingelser og lokaldemokratiets rolle.

Det er også aktuelt å studere nærmere lovgivningen i velferdssektoren og hvilke rettigheter borgere har, hvordan lovene følges opp av forvaltningen og lovreguleringen mellom forvaltningsnivåene. Reformene av velferdstjenestene har ført til endringer i oppgavefordelingen mellom styringsnivåer og mellom offentlige og private aktører. Aktuelle områder er forholdet mellom frivillig sektor, kommune og stat, og hvordan dette påvirker utviklingen av velferdsstatens organisering. Det gjelder bl.a. samspillet mellom offentlig ansvar og kontroll, markedskonkurranse og kvalitetsnormer. Det kan også gjelde tjenestekapasiteten, hvor bidragene fra sivilsamfunn, familie og frivillighet kan bli en

viktigere del av politikken virkemidler. Det er dessuten et spørsmål om hvordan slike forhold påvirker styring og demokrati.

4.2.5 Sosial ulikhet og inkludering

Sosial ulikhet og avmakt når det gjelder egen livssituasjon bidrar til lav deltakelse på mange samfunnsarenaer. Samspillet mellom politikken som føres i forskjellige samfunnssektorer som oppvekst, arbeidsmarked, utdanning, helse og bolig, og hvordan disse samlet kan virke når det gjelder å forebygge eller skape sosial ulikhet, er viktige forskningsområder for VAM.

Det vil være behov for studier om mobilitet som skjer mellom generasjoner i befolkningen og hvilke nye typer sosial segregering dette eventuelt kan lede til. Det er viktig å få kunnskap om prosesser i familien, i lokalmiljøet, på boligmarkedet, i arbeidsmarkedet og i velferdsstaten som virker inkluderende og ekskluderende. Kunnskap om dette er viktig for å finne frem til mer effektive tiltak som samtidig respekterer individets rett til selvbestemmelse.

Arbeidstilknytning, inntektsfordeling og studier av inntektsulikhet kan være relevant i denne sammenheng.

I Norge er det vanlig og forventet å eie egen bolig og det er en viktig kilde for å bygge opp formue. Eierlinjen har vært en del av norsk boligpolitikk. Bolig betyr mye for kvalitet og stabilitet i folks liv, og for integrering på ulike samfunnsområder. Med økende urbanisering og flytting oppstår det gjerne områder med særskilte utfordringer. Geografisk separering av spesifikke befolkningsgrupper synes å være økende i større byer. Områder kan bli økonomisk og sosialt utsatt, preget av lav yrkesdeltakelse, mange trygdemottakere, lavt utdanningsnivå, lav samfunnsdeltakelse og utbredt rusmisbruk. Det vil framover være behov for forskning som gir kunnskap om hvordan forskjellige former for utsatthet utvikles. Det er behov for mer kunnskap om virkningen av tiltak og virkemidler som skal motvirke eksklusjon.

4.2.6 Migrasjon, integrering og transnasjonale relasjoner

Hver sjuende person i verden regnes å være en migrant, enten ved å ha flyttet til et annet land, eller ved å ha flyttet internt i eget land. Mange mennesker lever transnasjonale liv og har ulike tilknytningspunkter til forskjellige deler av verden. I analyser av migrasjon er nasjonale, internasjonale, transnasjonale og komparative perspektiver viktige.

Et særtrekk ved migrasjonen til Norge de siste årene er den svært store innvandringen fra EU/EØS-området, i form av arbeidsmigrasjon, tjenestemigrasjon, utdannings- og familiemigrasjon. Det er behov for kunnskap om tilbud og etterspørsel etter migrantarbeidskraft og hvordan det påvirker migrantenes rolle i arbeidsmarkedet.

Europeiske arbeidsmigranter har ofte en mindre permanent tilknytning til Norge. En svært stor del av innvandringen til Norge skjer imidlertid gjennom familieinnvandring fra land utenfor EU og EØS, via ekteskap eller familieegjenforening. Det er viktig å analysere ulike former for innvandring i et integreringsperspektiv. Irregulære innvandrere består av mange ulike grupper med ulike migrasjonshistorier. Den irregulære migrasjonen representerer stor og økende internasjonal ulikhet, og den setter velferdsstatens systemer og folks verdier og holdninger på prøve.

Det er et generelt behov for mer kunnskap om integrering, både som prosess og politikk, og gjerne i et komparativt perspektiv. Integrering er en toveis prosess mellom innvandrere og

storsamfunn. Mål og midler i integreringspolitikken er et studiefelt i seg selv. Innvandrerbefolkningen er heterogen, og den enkelte har ulike forutsetninger for å bli integrert i samfunnet. Det er relevant å undersøke i hvilke sammenhenger og under hvilke forhold det å være innvandrere spiller en rolle, og om innvandrerperspektivet bør kobles til andre bakgrunnsfaktorer. Det er behov for å studere kausale forhold.

De siste 15-20 årene har det i nordvesteuropiske land vært en dreining av integreringspolitikken mot krav om innvandreres aktive deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Det er behov for systematiske, komparative og longitudinelle studier av hvilke former for integreringspolitikk overfor nyankomne innvandrere som virker, hva som ikke virker og hvorfor det er slik. Det vil være fruktbart å undersøke konsekvenser av rammebetingelsene for integrering som velferdsstaten setter, og forholdet mellom nasjonalt og kommunalt nivå.

4.2.7 Familieliv - relasjon til velferdssamfunn og arbeidsliv

Familien, eller privathusholdninger, sørger for omsorg, oppdragelse og økonomisk forsørgelse. Studier av hvordan politikk påvirker likestilling mellom kjønnene og barn og unges situasjon er relevante. Dette gjelder også relasjonen og den gjensidige påvirkningen mellom arbeidsliv og familieliv.

For å forstå samfunnsutviklingen er det vesentlig å ta hensyn til hvordan det norske velferdssamfunnet håndterer ulike måter å organisere familien på. Demografiske endringer påvirker dette over tid. Hvilken betydning familien har i ulike livsfaser er sentralt, for eksempel dens rolle og funksjon for eldre i samfunnet. Likeledes danner migrasjon og transnasjonale relasjoner til dels nye familieformer, som kan ha sine implikasjoner for deltakelse og tilhørighet.

Gode permisjonsordninger og et godt utbygd barnehagetilbud gjør det mulig å kombinere familie- og yrkesliv for begge kjønn. Det er relevant med studier av hvordan politikken på familieområdet påvirker likestillingen mellom kjønnene på ulike samfunnsarenaer gjennom livsløpet. Kunnskap om hva som motiverer valgene som ulike grupper av kvinner og menn tar, hvorfor ulike motivasjonsmønstre oppstår, utvikles og endres, og hvordan dette påvirker tilpasninger til arbeid, utdanning, velferdsstatlige ordninger og familieliv er interessant. Betydningen av sosioøkonomisk status for bruk av forskjellige støtteordninger, vil også bidra til å belyse konsekvensene av politikken på området. Kunnskap om hvordan privat velstand påvirker oppgavefordeling i hjemmet, bruk av velferdsordninger og kvinners valg mellom deltid- og heltidsarbeid vil være interessant i et fordelingsperspektiv.

Familien har også en viktig rolle i å sosialisere dem som vokser opp på en måte som fremmer deltakelse på viktige samfunnsarenaer. Faktorer som antas å påvirke den oppvoksende generasjons livsløp og livssjanser er familieressurser som arv, kulturell, økonomisk og sosial kapital. Familien kan også studeres som en del av det sivile samfunnet og har en betydning for utvikling av tillitsrelasjoner.

4.2.8 Barn og unges oppvekstvilkår

Kunnskap om barn og unges oppvekstvilkår og sosialisering er viktig for hvordan personer klarer seg senere i livet. Fra tidlig alder deltar barn på ulike institusjonelle arenaer som barnehage, skole og ulike typer fritidsaktiviteter. Det er også vanlig at barn tar i bruk og deltar på sosiale medier. Hvilken betydning har deltakelse på sosiale medier for utvikling av ferdigheter?

Deltakelsen på ulike arenaer kan forklare hvorfor barn trives ulikt eller klarer seg forskjellig i det lange løp. Studier av oppvekstvilkår kan gi kunnskap om hva som kan forebygge en negativ utvikling senere i livet som for eksempel frafall fra videregående skole og manglende tilknytning til arbeidslivet og egen forsørgelse. Hva er vilkårene for barn og unges deltakelse på ulike arenaer? Hvilke betingelser gjør barn mer utsatt for risiko for å falle utenfor på sentrale arenaer for integrering som skole og utdanning, fritidsaktiviteter, frivillige organisasjoner og senere arbeidsliv? Hvilken betydning har nye sosiale møteplasser for integrering?

Sosial bakgrunn og kjønn og har stor betydning for deltakelse og integrering, det samme kan geografisk-, etnisk- og minoritetstilhørighet ha. Noen barn er også helt eller delvis under omsorg av andre enn sine biologiske foreldre. Sosiale problemer har en tendens til å gå i arv fra en generasjon til den neste. Dette til tross for at velferdsordningene har som mål å virke utjevne. Det er derfor behov for livsløpsstudier og kunnskap om hvilke faktorer som skaper sosial arv, hvordan ulike faktorer slår ut gjennom livsløpet og hvem som er særlig sårbare. Tilvarende er det også viktig å få kunnskap om hvorfor noen barn klarer seg bra til tross for dårlige odds.

Vi trenger mer forskningsbasert kunnskap om barn og unge med innvandrerbakgrunn. Det er godt dokumentert at etterkommerne av innvandrere i mange land gjør det dårligere enn andre unge, samtidig som det er store variasjoner mellom grupper, og ikke minst mellom jenter og gutter. Hvorfor klarer unge menn – generelt, men særlig de med innvandrerbakgrunn – seg markant dårligere enn unge kvinner, særlig når det gjelder skole og utdanning? Hvilke faktorer skaper og motvirker fremmedgjøring, kulturell tilbaketrekking eller politisk radikaliserings? Kan man se effekter på individ- og gruppenivå av bestemte politiske uenigheter?

Programmet ønsker kunnskap om samspillet mellom institusjonelle, individuelle, familie- og nærmiljøfaktorer knyttet til barn og unges oppvekst. Studier av hva som virker forebyggende for problematferd og utvikling av sosiale og helsemessige problemer senere i livet kan gi viktige bidrag til forståelsen av årsaks- og utviklingsforhold. Slike forhold må også ses i sammenheng med de offentlige og private tjenestene som samlet fungerer som utsatte barns hjelpeapparat. Studier som kan analysere barnekonvensjonens betydning for barns rettigheter, og særlig for dem som er i en utsatt posisjon, vil være relevant. Det vil være viktig å få kunnskap om hvordan barns rettigheter praktiseres og om det bidrar til barnets beste.

4.3. Strategiske prioriteringer

VAM er et handlingsrettet forskningsprogram med tematiske og strategiske prioriteringer. Programmet skal bidra med kunnskap av høy kvalitet som kan danne grunnlag for forskningsbasert politikk på VAM-feltet. Samtidig er denne politikken et viktig studieobjekt i seg selv. Kritisk forskning kan bidra til utvikling og endring av politikken, samt implementering og iverksetting av samfunnsreformer.

Det er like klart at forskningen skal være langsiktig og kunnskapsbyggende og ta opp problemstillinger av grunnleggende karakter. Det er ingen motsetning mellom denne langsiktige innretningen med kritisk forskning av høy kvalitet med teori og metodeutvikling – på den ene siden - og målet om å være relevant og nyttig for beslutningstakere, og andre brukere og den offentlige debatten på den andre.

Programmet vil generelt prioritere prosjekter av høy kvalitet som kan utvikle og styrke gode forskningsmiljøer, og gjennom dette bygge kunnskapsbaser på VAM-feltet. Ut over hoved- og delmålene og de tematiske prioriteringene vil programmet poengtere følgende:

- VAM-forskningen skal ta for seg problemstillinger av betydning for politikk og forvaltning og andre sentrale samfunnsaktører.
- Innovasjon og fornyelse er viktig i VAM-forskningen, jf. regjeringens forskningspolitikk og evalueringen av Forskningsrådet. Det er viktig å stille nye og gode spørsmål for å bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling og forvaltning.
- Programmet vil prioritere prosjekter som ser forskningsområder på tvers og i sammenheng og hvor flere forskningsinstitusjoner samarbeider. Ofte vil tverr- og flerfaglige studier kunne belyse temaer og problemstillinger på en god måte, og det oppmuntres til slike studier.
- Programmet vil prioritere forskning som er mer analytisk og mindre beskrivende, og som vektlegger kausale sammenhenger og mønstre.
- Programmet vil prioritere forskning som har en aktiv og reflektert holdning til kjennetegn ved individer og grupper og deres betydning for analysene. Dette gjelder kjønn, etnisitet, alder og generasjon, klasse og sosial lagdeling, funksjonsevne, seksuell orientering – alt ut fra prosjektenes temaer og problemstillinger.
- Programmet vil prioritere prosjekter med en tydelig forskningsledelse og administrativ støtte fra institusjonene. Det er avgjørende at prosjektet er godt integrert organisatorisk, tematisk, metodisk, empirisk og/eller teoretisk.
- Programmet vil bidra til miljø- og kompetansebygging innenfor VAMs områder. Rekruttering i form av doktorgrads- og/eller postdoktorstipender vil derfor kunne bli prioritert i utlysninger av forskningsmidler, hovedsakelig som del av forskerprosjekter.
- I mange prosjekter vil det være fruktbart å knytte til seg brukere, for eksempel i referansegrupper. Programmet vil oppfordre til dialoger med informanter og brukere, både før, underveis og etter at forskningen er gjennomført. Studier av svakstilte grupper kan

medføre forskningsetiske og -metodiske utfordringer. Dette er ikke særskilt for VAM, men krever årvåkenhet og refleksjon.

- Innenfor programplanen vil programstyret kunne angi mer spesifikke prioriteringer i utlysningene av forskningsmidler, både når det gjelder temaområder og type prosjekter.

5 Internasjonalt samarbeid

For å heve kvaliteten i norsk velferds-, arbeidslivs- og migrasjonsforskning ytterligere, ønsker programmet å bidra til at internasjonalt samarbeid integreres tettere i norske forskeres hverdag. Det er viktig at forskere inngår i forpliktende forskningssamarbeid med forskere og forskningsmiljøer i land hvor forskningen er av god kvalitet og er relevant for de spørsmålene som programmet tar opp, med tanke på utveksling og gjensidig læring. Programmet vil styrke vektleggingen av internasjonalt samarbeid og mobilitet i egen søknadsbehandling, jf. Forskningsrådets internasjonale strategi 2010–2020.

Programmet vil i tråd med regjeringens forskningspolitikk oppmuntre forskere til å delta i det europeiske forskningsområdet og EUs rammeprogram for forskning, i tillegg til det bilaterale forskningssamarbeidet med land som Norge har aktive forskningsavtaler med. Gjennom å bidra til at norske forskere i større grad deltar i f.eks. EUs rammeprogrammer, vil konkurranseevnen styrkes og tilgangen til internasjonalt kunnskapstilfang økes. Målet om å styrke internasjonalt forskningssamarbeid kan nås med følgende virkemidler:

- Finansiere personrettet samarbeid som utenlandsopphold og gjesteforskere
- Stimulere til reelt internasjonalt forskningssamarbeid
- Stimulere til bruk av felleseuropeisk infrastruktur
- Kreve at forskningsprosjekter har mål om publisering i internasjonale tidsskrifter
- Vurdere tiltak for å stimulere norske forskere til å utvikle søknader til Nordforsk, EU og ESF, herunder COST-aksjoner, f.eks. gjennom støtte til strategiske prosesser
- Stimulere til kontakt og prosjektsamarbeid med utenlandske forskere og miljøer som er relevante for VAM-forskningen, f.eks. gjennom nettverksmidler
- Gjøre kjent Forskningsrådets ulike støtteordninger for bilateralt forskningssamarbeid og prosjektetablering med tanke på søknader til EUs rammeprogrammer for forskning
- Sørge for at informasjon om programmet og prosjektene skal være tilgjengelig på engelsk
- Vurdere aktivt ulike former for internasjonalt samarbeid på programnivå

6 Kommunikasjon: Publisering og formidling

Programmet kan legge til rette for at forskerne kan drive mer og bedre formidling og publisering til andre forskere, til brukere og til media og offentligheten generelt. Programmets hjemmesider på internett <http://www.forskningsradet.no/vam> oppdateres jevnlig med nyheter om forskningsresultater, aktiviteter og utlysningsplaner.

Tiltakene for programmet konkretiseres i en årlig kommunikasjonsplan. Programmet legger vekt på at forskningen formidles på tre måter:

- Vitenskapelig formidling
- Brukerformidling
- Allmennrettet formidling

Vitenskapelig publisering og formidling av resultater fra forskningsprosjektene er et ansvar som de forskningsutførende institusjonene har. Programmet forventer at forskningsprosjektene har spesifiserte planer for formidling ved at det konkretiseres hvor det skal publiseres. Forskningsprosjektene skal etablere nettsider. Vitenskapelig formidling er viktig for å sikre kvalitet og vil også bidra til internasjonalisering av forskningen. Det er mange veier fram til internasjonal publisering, men en av de mest effektive for en forsker er å arbeide på et generaliserings- og abstraksjonsnivå som tillater internasjonale sammenligninger. Programmet vil derfor understreke målet om å bidra til økt vitenskapelig publisering nasjonalt og internasjonalt.

Programmet vil legge til rette for at prosjektene skal målrette formidlingen av forskningen til relevante *brukere*. Det gjøres gjennom ulike typer arrangementer som konferanser og seminarer. Programmet vil også legge til rette for at det utarbeides synteser og oppsummeringer av eksisterende forskning nasjonalt og internasjonalt. Brukerforum vil gi programstyret et større tilfang på synspunkter og ideer fra brukere, både i forbindelse med strategiske tiltak og aktiviteter knyttet til formidling og bruk av forskning. I tillegg vil dialogen underveis og i sluttformidling selvsagt skje på ulike møteplasser i regi av programmet, prosjektene eller brukerne selv.

Allmennrettet formidling av forskningsresultater er først og fremst forskernes og forskningsmiljøenes ansvar. Media vil være en viktig kanal for allmennrettet formidling fra VAM. Ulike mediekkanaler vil også kunne gi et kritisk søkelys på VAM-forskningen. Elementer i både det bruker- og allmennrettede arbeidet er oppdaterte hjemmesider i program- og prosjektregi, målgruppetenkning i prosjektene – «hvem har nytte av dette, og hvorfor» – kunnskapsoversikter, syntetiseringer og oppsummeringer av ny og eksisterende forskning, tilrettelegging for prosjektenes medieprofilering og populærvitenskapelige bidrag, i form av bøker og artikler, kronikker og deltakelse i offentlige debatter.

7 Budsjett

Budsjettet for programperioden 2009-2018 er anslått til omlag 960 millioner kroner, med forbehold om endelig budsjetttramme som fastsettes av Stortinget. I programperioden fram til 2018 vurderer programstyret innretningen for utlysningene ut fra hvordan prosjektporteføljen bidrar til å innfri ambisjonene for programmet. Programmet finansieres i 2013 av Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Justisdepartementet, Utenriksdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

8 Grenseflater og samarbeid med andre

VAM representerer et stort løft for norsk samfunnsforskning og dekker et svært bredt tematisk felt, mange disipliner og samfunnssektorer. Programmets mange grenseflater mot andre programmer og satsinger i Forskningsrådet gjør samarbeid og arbeidsdeling til viktige oppgaver. Det er i tillegg viktig å se på arbeidsdeling mellom programmet og aktiviteter i det europeiske forskningsområdet.

VAM-programmet inngår i Forskningsrådets satsning på «Flere aktive og sunne år». Begrunnelsen for denne satsingen er at det blir flere eldre i samfunnet, og det er blant annet viktig å få kunnskap om hva som gir høy yrkesdeltakelse i alle aldersgrupper.

I en særstilling blant tilgrensende programmer er utdanningsforskningen, særlig programmet *Forskning og innovasjon i utdanningssektoren* (FINNUT), og programmet *Sykefravær, arbeid og helse*. Begge omfatter forskningstemaer som er avgjørende for utviklingen av det moderne Norge og for velferdssamfunnets bærekraft. Disse to er slik sett en del av forskningen innenfor innsatsområdet velferd og samfunnsutfordringer. På lignende måte er *Fri prosjektstøtte for samfunnsvitenskap* relatert til programmet ved å være et virkemiddel for kvalitetsutvikling og således et bidrag til faglig fornyelse på fagområdet. Relatert særlig til velferds- og sykefraværsforskning er programmene *Folkehelseprogrammet* og *Program for helse- og omsorgstjenester*. Programmet *Demokrati, styring og regionalitet* er relevant for VAM gjennom forskning om styring og organisering av den lokale produksjonen av velferdstjenester og verdiskapningen i distriktene.

Forskningen i VAM om trygd, pensjon og velferdsøkonomi må ses i sammenheng med *Evalueringen av pensjonsreformen* og *Evalueringen av NAV-reformen* (avsluttes i 2014). Disse områdene er nært forbundet og må tas i betraktning når kunnskapen om velferdstjenesten og -forvaltningen videreutvikles. VAM vil også kunne ha grenseflater mot deler av utviklingsforskningen i programmet *Norge – Global partner*, for eksempel gjennom studier av de store migrasjonsstrømmene.

Deler av forskningen innenfor *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger* vil kunne bidra med viktig kunnskap om velferdssamfunnets kulturelle basis og forutsetninger, jf. dets normative bærekraft. Blant annet vil dette kunne gjelde forskning om det flerkulturelle samfunnet, likestilling og kultur og verdier i norsk arbeids- og næringsliv.

Avgrensningene til og samarbeid med andre programmer og satsingsområder vil konkretiseres i fremtidige handlingsplaner, utlysninger og møteplassaktiviteter. VAMs mange forbindelser til annen FoU-innsats i og utenfor Forskningsrådet viser bredden og hvor sentralt dette forskningsområdet er.⁴

9 Organisering

9.1. Programstyre

Divisjon for samfunn og helse har det overordnede ansvaret for programmet, og har også oppnevnt programstyret for VAM. Programmet ledes av et styre som opptrer på vegne av Forskningsrådet. Programstyret er ansvarlig for at programmet når de oppsatte målene og gjennomføres på en mest mulig effektiv måte i henhold til de planene som er lagt og innenfor de rammene som er vedtatt av divisjonsstyret. Programstyrets oppgaver er primært av strategisk karakter. Programstyret er underlagt og rapporterer til divisjonsstyret gjennom avdelingsdirektør og divisjonsdirektør. Forskningsrådets administrasjon har ansvaret for driften av programmet.

Sammensetning

Programstyret er oppnevnt fra 1.1.2013 til 31.12.2016, og består av følgende personer:

- Professor Alf Erling Risa, Universitetet i Bergen, *leder*
- Professor Per Mouritsen, Aarhus Universitet, Danmark
- Forskningsleder Mai Heide Ottosen, Det nationale forskningscenter for velfærd (SFI), Danmark
- Forsker Cathrine Holst, Universitetet i Oslo
- Professor Per Johansson, Uppsala Universitet, Sverige
- Avdelingsdirektør Tone Westlie, Arbeidsdepartementet
- Ekspedisjonssjef Barbro Bakken, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Avdelingsleder Stein Reegård, Landsorganisasjonen
- Avdelingsdirektør Torill Lødemel, Næringslivets Hovedorganisasjon

Varamedlem:

- KS

---

⁴ For mer informasjon om de respektive satsingene henvises det til informasjon på internett: <http://www.forskningsradet.no/utdanning>, <http://www.forskningsradet.no/sykefravaer/>, <http://www.forskningsradet.no/folkehelse>, <http://www.forskningsradet.no/helseomsorg>, www.forskningsradet.no/evapen<http://www.forskningsradet.no/eva-nav>, <http://www.forskningsradet.no/demosreg>, <http://www.forskningsradet.no/fripro>, <http://www.forskningsradet.no/norglobal>, www.forskningsradet.no/samkul, <http://www.forskningsradet.no/no/Publikasjon/forskningnord/1156181576037>

9.2 Brukerforum

Det opprettes et bredere **brukerforum** med departementer, direktorater og sentrale brukergrupper. Det skal ha møter i forkant av viktige milepæler som f.eks. justering av programplanen og utlysninger. I brukerforumet legges det til rette for at brukerne kan komme med innspill samt å sikre god informasjonsutveksling mellom brukere og programstyret. I tillegg legges det til rette for å ha egne møter med de finansierende departementene som ikke deltar i programstyret.

Programmets adresse

Program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

Norges forskningsråd

Postboks 2700 St. Hanshaugen

N-0131 Oslo

Tlf. +47 22 03 70 00

Faks: +47 22 03 70 01

Hjemmeside:

www.forskningsradet.no/vam

Publikasjonen kan bestilles på
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Norges forskningsråd

Stensberggata 26
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 Oslo

Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:

© Norges forskningsråd
Velferd, arbeidsliv og migrasjon – VAM
www.forskningsradet.no/vam

Omslagsdesign: Design et cetera AS
Trykk: 07 Gruppen AS
Opplag: 100

Oktober 2013

ISBN 978-82-12-03246-0 (trykk)
ISBN 978-82-12-03247-7 (pdf)